

[Accueil](#)[Revenir à l'accueil](#)[Collection Mythologiae libri decem, Francfort, André Wechel, 1581](#)[Collection Mythologia, Francfort, 1581 - Livre VI](#)[item Mythologia, Francfort, 1581 - V, 05 : De Mercurio](#)

Mythologia, Francfort, 1581 - V, 05 : De Mercurio

Auteur(s) : Conti, Natale

Collection Mythologia, Francfort, 1581 - Livre X

Ce document a pour résumé :

[Mythologia, Francfort, 1581 - X \[47\] : De Mercurio](#)

Collection Mythologia, Venise, 1567 - Livre V

Ce document est une version augmentée de :

[Mythologia, Venise, 1567 - V, 05 : De Mercurio](#)

Collection Mythologie, Paris, 1627 - Livre V

[Mythologie, Paris, 1627 - V, 06 : De Mercure](#) est une transformation de ce document

Collection Mythologie, Lyon, 1612 - Livre V

[Mythologie, Lyon, 1612 - V, 05 : De Mercure](#) est une traduction de ce document

Informations sur la notice

Auteurs de la noticeÉquipe Mythologia

Mentions légales

- Fiche : Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle). Licence Creative Commons Attribution - Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Images : Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ).

Présentation du document

PublicationFrancfort, André Wechel, 1581

ExemplaireRegensburg (Allemagne), Staatliche Bibliothek, 999/Hist.pol.1307

Formatin-8

langue(s)

- Grec ancien
- Latin

Paginationp. 439-451

Des dieux, des monstres et des humains

Entités mythologiques, historiques et religieuses [Mercure](#)

Notice créée par [Équipe Mythologia](#) Notice créée le 28/12/2018 Dernière modification le 25/11/2024

montem Megarensium fugiens è petra Moluride vocata denique cum Melicerta in mare defiliuit. Facta est Ino yna è Nereidibus, quæ Leucothea vocata est, at Melicerta Deus Palæmon. Nereides tripudiantes visæ sunt Corinthi Regi Sisypho, qui Melicertæ corpus à delphino delatum vidit, atque hæc insensum Isthmia celebrari in honorem Melicertæ. Alij dixerunt cadaver Melicertæ in Isthmum delatum tumulo & exequiis canisse, quare exorta pestilentia in Isthmo respondit Deus nullum esse mali remedium, nisi si exequiæ ac funebre certamen iustitiam in Melicertæ honorem, illud cum per aliquod tempus fecissent Corinthij, rursus morbus inuasit, atque respondit Deus oportere honorem eius heroiæ perpetuum institui, atque illi apium plantam funebrem ac subterraneam proponere. Statutum est postmodo ut pinu coronarentur ob affinitatem plantæ cum mari. captum est itaque & sepulturæ datum Melicertæ corpus apud Schœnountiam ab Amphimacho & Donacino viris Corinthiis, ut proditum est memoriz à Theseo in rebus Corinthiis. alij dixerunt in honorem Neptuni hæc ipsa certamina consueuisse celebrari. at Musæus in eo libro quem scripsit de Isthmiis, duo certaminum genera in Isthmo celebrari solita scribit, alterum in Neptuni, alterum in Melicertæ honorem. Fuerunt & alia ludorum genera apud Græcos, ut apud Athenienses Hydrophoria, Delphinium Pythææ. fuerunt & alia alibi præmia victoribus ut phialæ argenteæ in Sicyone in Pythiis. in Pellene vrbe Achaïæ præmium erat vestis Theoxemis, vel, ut alij maluerunt, vocatis Mercurialibus. in Ægina Æacia bos præmium fuit dithyramborum poetis, qui præclaris in Dionysum cecinissent: quod certamen dictum fuit Amphorites. quæ, quoniam non erant valde illustria, raroque de his mentio fit à scriptoribus, superioribus abundè ut arbitror explicatis, in præsentia omitemus, nunc reliqua ad institutum opus pertinentia persequamur.

De Mercurio. CAP. V.

MERCVRIVM omnium Deorum antiquorum vigilantissimum, ac maximè negotiis implicatum, quippe quem neque per noctem quidem dormire negotiorum multitudo pareretur, Iouis & Maiæ Atlantis filium fuisse scribit ita Hesiodus in Theogonia:

Ζῆνι δ' ἄρ' Ἀτλαντὶς μαίη τέκε φαιδίμον Ἑρμῆν,
κῆρυκ' ἀθανάτων, ἱερὸν λίχον εἰσπραβῶσα.

*E Ioue Mercurius, Nympharū, Atlantide cœtum,
Est praco superum: compressit Iupiter illam.*

Sic & Orpheus & Homerus in hymnis tradiderunt, à quibus præclare Virgilius, ea capiens quæ ad genus Mercurij attinet, illum in Cyllene Arcadiæ monte natum esse inquit in his:

*Vobis Mercurius pater est, quem candida Mæa
Cyllenes gelido conceptum culosine fudit.*

At Pausanias in Bœoticis non procul à Tanagris in monte vocato Corycio Mercurium natum esse scribit, quem postea in Arcadicis scripsit lotum fuisse in Tricrena, vbi tres erant fontes in agro Pheneatico, à nymphis accolis eius montis: quare fontes illi summa religione colebantur, vtpote fontes Mercurio sacrati. Hunc educatum fuisse in Cyllene monte præterea testatus est Didymus his verbis: Ἡρμῆς δὲ ἐν Κυλλωνίῳ ὄρει ἀρκαδίας ἀνατραφῆναι: *Mercurius in Cylleno Arcadia monte educatus.* Hunc educatum fuisse inquit sub arbore portulacæ, quæ andrachne dicta est à Græcis, quare illi fuit consecrata. Scripsit Pausanias in Arcadicis ex antiquo Arcadum sermone Mercurium educatum fuisse non procul ab Alpheo fluuio in ciuitate quæ Acacesium vocabatur ab Acaco Lycaonis filio. Alij lunonem lac præbuisse Mercurio putarunt, & per quoddam tempus apud illam nutritum fuisse per inscitiam, atque cum lac lunonis ex eius ore excidisset, dicitur esse facta via lactea, quæ inde galaxia dicitur à Græcis, cum gala lac sit. Alij tamen maluerunt illud accidisse cum Hercules lac sugeret: alij quia tantum hausisset, quantum non potuisset retinere. Alij maluerunt Opim iussam lac infantij præbere, illud in faxum expressisse quod Saturno obtulerat, vt significauit M. Manilius in his versibus, quo in cœlum delapso lactea via facta sit:

*Nec mihi celanda est fama vulgata vetustas,
Mollior è niveo lactis fluxisse liquorem
Pectore regina Diuina, cœlumque liquore
Infecisse suo: quæ propter lacteus orbis
Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.*

At enim plures fuerunt Mercurij, vt ait Cicero in libro tertio de Natura Deorum in his: Mercurius vnus Cœlo patre, Die matre natus; cuius obscœnius excitata natura traditur, quod aspectu

aspectu Proserpinæ commotus sit. Alter Valentis & Phoronidis filius, is qui sub terris habetur, idem Trophonius. Tertius Ioue tertio natus, & Maia, ex quo & Penelopa Pana natum ferunt. Quartus Nilo patre, quem Ægyptij nefas habent nominare. Quintus, quem colunt Pheneatæ, qui Argum dicitur interemisse, ob eamq; causam Ægypto præfuisse, atq; Ægyptij leges & literas tradidisse. Hi etsi plures Mercurij extiterunt, tamen ad vnum Iouis & Maiæ filium omnes cæterorum res gestæ referuntur: de quo etiam mentionem ita fecit Ovidius in *Paride*, cum illum fingeret alatum:

Constitit ante oculos altus velocibus alis

Atlantis magni, Pleionetiq; nepos.

Quare & nos quæ propriæ sint singulorum minimè solliciti, aut quæ inuenta, vel quæ educationes, quia negotium ob antiquitatem esset omnium difficillimum, vt in cæteris fecimus, ita in hoc institutum nostrum persequemur. scriptum reliquit Lucianus in Dialogo Apollinis & Vulcani, hunc insignè fuisse furem. nam cum paruulus esset infans à Vulcano susceptus, instrumeta fabrilia illi surripuit ex officina. Cupidinem eodem die natus palaestra superauit. Veneri, quæ ipsum ob victoriam complexa fuerat, cingulum furatus est. Ioui sceptrum sustulit, fulmen quoq; surrepturus nisi vim timuisset flammarû. Hunc Mercurium alatum sinxerunt, cui gallus assidebat, quæ in suaforia Galenus antiquos inquit pictores & plastas iuuenem formosum sine fuce, ac sine aliquo comptu, vultu hilari, atq; acerbis oculis formasse. Hunc sinxerunt antiqui aurea cathena auribus hominum annexa, mortales quocunq; collibuisse trahere solitum, sicuti de Hercule dicitur. Qui quoniam præesset gregibus in via, qua Lechaam accedebatur apud Corinthios, æreis sedens expressus est cum astante ariete. Multa porro officia Mercurio fuerunt iniuncta, vt testatur Lucianus in dialogo Maiæ & Mercurij: siquidem Deorum cœnaculum verrere solitus dicitur, & sternere curiam Deorum, & Iouis mandata per diem circumferebat, & huc illuc cursitabat, & ante raptum Ganymedem victum Ioui subministrabat, & per noctem mortuorum animas ad inferos deducebat, & modo palaestris, modo concionibus illum adesse oportebat, ita vt nullo tempore posset quiescere: quidam iniunxerunt illi etiam bellicas caduceatorum legationes, cum fœderum & induciarum illum in-

uentorem fuisse inquam, & ponderum ac mēſurarum rerum venalium, & omnium vſuum mercaturæ ad lucrum, cū res alienas etiā vſurparit. horum negotiorum quandam partem ita attingit Virgilius in quarto Æneidos:

*Dixerat: ille patrum magni parere parabat
Imperio, & primum pedibus talaria necit
Aurea: qua sublimem alii sine aquora supra,
Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit: hac animas ille evocat Orco
Pallentes, alia sub tristia Tartara mittit:
Dat somnos, adimitque, & lumina morte refignat.*

Huius simulacrum Ægyptij partim atra facie, partim aurea & clara confinxere, quia modo ad superos, modo ad inferos adiret caduceus illi dabatur cum anguibus geminis mare ac femina scilicet mutuo connexu circumuolutis & concordibus, quorum caudæ demittebantur ad capulum caducei, qui concordie securitatem significabant. Aiunt præterea hunc eodem die natum boues Admeti Regis pascenti Apollini surripuisse, & irato eidem ob furtum, sagittasque in eum iaculanti paranti pharetram euacuasse, ut ait Homerus in his:

*ἦ ἄρα γε γυροῖς μέσση ἡματι ἰκιδάριζεν
ἰατρίοις βούε κλίψιν ἰκιδόλῃ Ἀπόλλωνος.
Editur hic manē, hinc citharam pulsauit: & idem
Surripuit Phœbo vaccas mox sole cadente.*

Istud autem ita fictum fuit, quia Mercurij planeta, quibus dominatur in horoscopo, homines facit ingenio quidem promptos & eloquentes, at callidos tamen & astutos & ad furta propensos. Fabulantur Batto pastori cuidam Mercurium vaccam largitum esse, ut taceret, qui solus furtū illud cognouerat. Deinde cū hominis fidem vellet experiri mutatis vestibus, duplici præmio pro indicando furto proposito incōstantiam ac perfidiam Batti cognouit, eumque in saxum indicem conuertit, ut ait Ouid. lib. 2. Metamorph. in his carminibus:

*At senior postquam est merces geminata sub illis
Montibus, inquit, exiit: & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades, & me mihi per fide prodiu?
Me mihi prodiu? ait: per iuraque pectora vertit
In durum silicem, qui nunc quoque dicitur index.
Alij dixerunt vocem tantūm ademptam fuisse Batto, atque illum*
ad

ad oraculum Delphicum accessisse an liberari posset sciscitatum, & ubi habitaret, cui respondit oraculum :

πάτι πρόδιε κακόν, τὸ δὲ ἄντικρον ἐδὸλόν ἐστιν ἴστυα.

ἴστυο, λέειφ' ἀλίαν χώρην ἢ πῆρας ἀμείων.

ἦρας πρότερον δόλον ἐβαλε παίδι πῆρας

εὐφρόν γῆρ ὀσίως, ἦν μισὴ πολλὴν ἀδὲ μίσωτ.

αἰά τ' ἀτηρ ἴστυ, τῶν τῆλος αὐτὸν ἰκάνη.

Batte malum prius, inde bonum à me Batta require.

Lingue mari vicina, pete & longinqua locorum.

Manò dolum inuens prius in me animum a serua,

Praduram terram sanctè, multam odit iniquè.

Qualia quisq; facit, sinem nanciscitur idem.

Hunc Deum postea, quia surripuisset armentum, tanquam pastorum Deum coluerunt antiqui, ut asserit Pausanias in Corinthiacis, quem & greges seruare, & augere posse putabant. Quia verò alia petmulta furatus esset, habitus est Deus latronum, ut ait Homerus in hymnis :

τὸ το γὰρ ἦν καὶ ἐπέτα μετ' ἀθανάτοισι γέρας ἔξει.

ἀρχὴς φηλετῶν κικλήσκω ἡμᾶτα πάντα.

Hunc superos inter post hac retinebis honorem,

Latronum princeps diceris tempus in omne.

Memoriae prodidit Zetes histor. 201. chil. 8. Autolycum Laerte patrem, qui fuit avus Ulyssis, omnium propè mortaliū paupertimum artem furandi à Mercurio didicisse, quare ditissimus postea euasit. aiunt hunc tam peritum fuisse latronem, ut cum optimum equum furatus esset, asinum scabie corrosū pro illo restituerit, effeceritque ut eum recipientes minime id sentirent. atque cum alteri pulcherrimam sponfam capuisset, anum edentulam, mucosam, & laruam propè restituerit. atque in commutandis mercibus eandem seruabat rationem: nam fuerunt qui præstigiatorum artem à Mercurio excogitatam dixerint. Hunc primum fuisse inquit, qui Lyram inuenerit, ut ait Paul. in Ebacis prioribus, quam etiam Apollini, cum pax inter illos post furtū orta esset, largitus est, ut de lyra quasi lytra dicta fuit, præmium. s. pro redimendis. Erat autem testudo, quæ χίλυτῆ à Græcis vocatur, in hunc modum formata, ut ait Lucianus in dialogo Apoll. & Vul. cum testudinem mortuam ad ripas Nili inuenisset, brachia adaptauit, ac iugum induxit, calamosq; postea agglutinans, & funde

Lyra nomencl.
Lyra qh' lytra

subiecto quodam, ac nouē deinde chordas super calamis, tanquam ansulis intendēs, iucundum quid modulatus est. Alij dicunt tetrachordum prius inuenisse, ac linum pro chordis tendidisse, quia chordæ nondum essent inuentæ, quam dedit Apollini pro furto, à quo accepit caduceum. hanc septem chordarum fecit Apollo accommodans ad Panos fistulam Iouis & Thymbris filij. nam hic lino soluto & adempto chordas intēdit, vnde dictus est linum inuenisse.

¶ Id verò cum in monte Cyllene proximo fecisset, mons Chelydorta vocatus fuit, vt ait Pausanias in Arcadicis. Atq; de hac re ita breuiter meminit Nicander in Alexipharmacis:

αὐτὴν ἦσαν ἰθὺν ἀναύδην πρὸς ἰοῦσα

Ἐρμῆτι· σπερδὲ γὰρ ἀπὸ πάντων εἰς χίλιον

αἰέλον, ἀγκῶνας δὲ δύο παραίνατο πίζαι.

Muta prius fuerat, vocalem reddidit illam

Mercurius: dempta carne est iustudine, fundo

Brachia brua locat, super his chordasq; tetendit.

Quod etiam affirmat Homerus in hymno in Mercurium eo carmine:

Ἐρμῆς σὺ πρῶτος κίλυμ τικτήσας ἀοιδόν.

Mercurium prior ipse chelym facit arte canoram.

Cum lyram accepisset Apollo, postea virgam illam Mercurio donauit, vt diximus, illam vim habentem, vt facillè pax inter quosuis ea virga interposita conciliaretur. eius cum vellet facere experimentum Mercurius, inter duos angues acerrimè inter se dimicantes coniecit, qui repenti facti sunt amici, vnde virga Mercurij fuit postea geminis anguibus circumuolutis insignita. Primus enim Mercurius tres fidium, tonos acutum, grauem, medium reperisse dicitur. Primus astroscopum ac siderum cursus obseruasse, diesque & annum ad certum ordinem redigisse: cum astronomiæ & philosophiæ autor & religionis Thebanis sacerdotibus extiterit, qui maximè has disciplinas exercuerunt, vt testatur Strabo libro decimo septimo Geographiæ, & Marcus Manilius in primo libro rerum astronomicarum in hisce carminibus:

Tu princeps, autorque sacri Cyllense tanti.

Per te tam cælum intemus, iam sidera nota,

Sublimem aperire vias, omniumque sub orbem

Et per inane suis parentia finibus astra.

Atq;

Atque ne plura hic ascribam, multa sunt carmina quibus ille poeta conatur ostendere vniuersum fundamentum religionis apud Aegyptios à Mercurio prius fuisse inuentum vnà cum ritibus sacrorum, rerumque naturalium causis. Idcirco fortasse dies lunæ quartus Mercurio fuit consecratus, sicut primus & septimus Apollini, octauus Theseo. Eadem de causa inter arcános illos Samothracum Deos Mercurium à Mnasea connumeratum celsuerim, quòd astronũ cognitio necessaria sit nauigantibus. Scripsit Apollonii enarrator solennia quedã apud Samothraces celebrari solita, quibus si quis fuisset initiatus, inter turbulentissimas tempestates seruabatur omnino. Atq; Vlysses initiatum in Samothracia ferunt, sed vitta alba pro tæniis vsũm fuisse: quippe cum initiantes tæniis purpureas circa ventrem innexuerint. Erat autem mos initiandi in Cabiris, atque Deorum nomina, quos nominare nefas erat, ista fuerunt: Axioerus, Axioerfa, Axioerfus. Erat autem Axioerus Ceres, Axioerfa Proserpina, Axioerfus Pluto, quibus quartus accedebat Casmilus, qui erat Mercurius, vti scripsit Dionysiodotus. Hic idem Mercurius Deorum immortalium cultus & facta prior instituit, hominesque ad humaniorem vitam reuocauit, quare ita cecinit Horatius libro 1. Carminum:

*Mercuri facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentium
Voce formasti catinus, & decora
Mare palaestra.*

Hunc vnà cum Hercule palaestritis praefectum esse crediderunt quia cum prudentissimus existeret, non mediocriter conferte ad palaestram putabatur, quoniam cum viribus vbiq; coniuncta esse debet prudentia. quæ quoniam multa in explicatioe insomniorum requiritur, somnia Mercurio cõsecrata creduntur, vt in his carminibus videtur testari Apollonius libro quarto Argonauticorum:

*ἀλλ' ὅτι δὴ καὶ κῆθον ὑπὶ δία πέεματ' ἔλυζον,
μήποτε ἔπειτ' εὐφρημος ὄνειρατος ἰνυχίοιο,
ἄρῆμινοι Μαίης ἤα κλυτόν. εἴσπετο γὰρ αἰ
δαίμων ἰνυχίοιο ἐπιμάσιος ἢ ἰν ἀγαστῶ
ἄρδιδου λιυκῆσιν ὑπὸ αἰ ληράδουσι γάλακτος.
At vbi soluetur illo de litore funem,
Noli traha in mentem veniant insomniis, clarius*

*Ille colit Maia genitum. namque & vera & visus
Est sibi mulgere, & glebam stillantibus albi
E mamma gutti miscere, & lacterigare.*

Quod etiam inquit Homerus in hymno in ipsum Mercurium composito:

Αἰγῆρ', ἰλατῆρα βροῶν, ἠγῆτορ' ἀνείρων,
νυκτὸς ἰπώπετῆρα, πύλη δ' ὅλων.

Prædonem, furtemque bouum, cui somnia certa

Lege parent, sermai que fores, noctem que gubernat.

Æschylus in Persis ipsum inter terrestres Deos numeravit, quæ aduocat cum inferorum Rege, & mortuorum in his:

ἀλλὰ χεῖροι δαίμονες ἀγροί,

γῆτι, καὶ Ἔρμη, βασιλεὺ τ' ἐνέρον,

πίμπλατ' ἐνερβιν ψυχὰς ἐς φάος.

Terrestres casti daemones,

Tellus, Mercuri, & inferum

Rex, in lucem animam remittite.

Hunc ipsum Deum tricipitem vocarunt, ob triplicem potestatem quam habere creditus est. nam marinus & terrestis & cœlestis vocatus fuit, quod illi accidit vel propter triplices vires, quas obtinebat, naturalem scilicet, moralē & rationi obtemperantem facultatem: vel quia cum Hecate congressus tres ex illa filias suscepisset.

Neq; credebatur quis posse mori, nisi Mercurius animam hanc diuinitus corpori alligatam à mortali vinculo soluisset: quare ita scripsit Sophocles in OEdipode in Colono:

τῆδ' ἰγάρ μ' ἄγχι

Ἔρμησ' ὁ πομπὸς, ἥ τε νεοτὶρα θεός.

Hac enim Mercurium

Dux est mihi, sic inferum ducit Dea.

Quamobrem & Hom. lib. 10. Odyss. non potuisse prius procos interire inquit, quàm Mercurius animas ex illorum corporibus euocasset, ut patet ex his:

Ἔρμησ' δ' ἰ ψυχὰς κυμαίνουσ' ἐξ ἑκαλῆτο

ἀνδρῶν μιν ἤρωσ', ἔχει δ' ἰ ρῶδον μετὰ χερσὶν

πύλην, χρυσείην, τῆ τ' ἀνδρῶν ἔμματα θείλη

ἀνὲθ' ἑλγ. τὰς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἰγείρη.

Euocat hic animas Atlantides ipse procarum

Mercurium, manibus que tenet & irgans: euocat ore

Hæc

*Hæc animas, alias sub tristia tartara mittit,
Dat somnos, admissique, & lumina morte resignat.*

At Ovidius Fastorum lib. 3. hunc pacis & belli arbitrum & autorem nuncupavit in his :

*Pacis & armatum superis, imiisque Deorum
Arbiter, alato qui pede carpi iter.*

Scriptit Philochorus diem festum agi solinum apud Athenienses die decimotertio lunæ Novembris, quo tempore Choes vocata solennia celebrabantur terrestri Mercurio consecrata : atque morem fuisse, ut ex omnibus generibus semina, ut nomen significat, in olla miscerentur, atque coquerentur ab ijs qui per diluvium fuissent servati, qui Hydrophoria etiam alias agebant. At nemini tamen ex ea olla gustare licitum erat. Credebatur hic idem Deus animas quæ suum tempus in Elysij campis expleuissent, Lethenque bibissent, in nova corpora inducere, ut diximus. Huic Deo sacra faciebant quicumque periculo capitis fuissent liberati, ut ait Pausanias in Atticis. Hic Iouis mandato Argum occidit, qui Io in vacca vestem servabat. Huic statue pro foribus domorum ab antiquis erigebantur, quia fur credebatur cæteros fures arce- re, ut ait Aristophanes. Huius filium Pana fuisse scripsit An- yses in his :

*Ἄρμῆσαι γὰρ ἀνακτα τίκειν κρηλαγήριτα Ζεύς
αὐτὰρ ὄγ' ἄρμῆσαι πάντα τὸν αἰγιάτῳ.*

*Mercurium reperit supremum Iupiter, ipse
Pastorem reperit Panagæne Mercurius.*

Suscepit Erycem ex Aglauro Cecropis filia, ex Daira Oceani Eleusinern, Bunū ex Alcidamea, è Philodamea Danaï filia Pha- rim, Cuium ex Ocythoe, qui se in fluvium Zaurzum deiecit, & dedit nomen Caico Myliæ flumini, ut scripsit Chrysermus Corinthius in Peloponnesiacis. Polybū è Rhihonophyla, Myr- tilum è Cleobula filia Æoli, è Nympha Ladonis filia Euandriū, ex Erythea Geryonis Noracem, Cydonē ex Acacallide, ex Issa Nympha Prylim, Lycaonem, Cupidinem, Eudorum, Dolo- pem, Lares, Auctolium, Erythum, Echionem, Ætalidem. Sus- cepit ex Hieria Gigantem præterea, cuius filie Angeliz etiam mentionem fecit Pindarus in Alcimedonte. Multos præterea ex varijs mulieribus habuit filios, ne singulos recenseam. Huic Deo vinulus mactabatur, ut ait in 4. Metamorph.

*Dūs tribus ille focos totidem de cespite ponit,
 Launum Mercurio, dextrum tibi bellica Virgo,
 Ara Iouis media est. Mactatur vacca Minerva,
 Alipedi vitulus, saurus tibi summe Deorum.*

Erat illi lac & mel præterea offerri solitum, vt in his carminibus scripsit Antigonus:

*κύνελος ἔρμαιος ὁ ποιμὴν ἐν δὲ γάλακτι
 χαίρουσι, ἀλλ' ὄρνιθ' ὀρνυθ' ὁ μῆνος μίλκτι.
 * Mercurius facilis pastores: munere lactis
 Latatur, mox & dulcia mella capis.*

Scripsit Callistratus linguas victimarum solitas fuisse Mercurio in sacris offerri, vt testatur etiam Homerus in his: *γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλων, linguas in ignes secernunt.* Erat autem vltima pars sacrificiorum & finis cum linguas in ignem iacerent, quam consuetudinē primi Megarenses incepterunt. Nam scriptum reliquit Direchidas in rebus gestis Megarensium Alcathoum Pelopis filium ob Chryssippi cadem exulem Megaris in aliam ciuitatem habitaturū profugisse: qui cum in leonem Megarensium agrum vastantē incidisset, ad quem cadendum & alii a Megarensium Rege missi fuerāt, & illum ipse cecidit, & linguam eius cæsam in peram coniecit, ac rursus cum ea Megaram se contulit. Deinde cum dicerent qui missi fuerant, se leonem occidisse, peram afferens eos arguit mendacii: quare cum Rex præ lætitia Diis sacrificaret, linguam postremam argi imposuit, atque ita manauit ad posteros consuetudo. Quidam tamen senserunt linguam Mercurio dicatam, atq; consecrari debere, quia illam conueniat subditam & obtemperantem esse rationi ac prudentiæ. Multa cognomina sortitus est Mercurius, vt Dii cæteri: nam Caduceator, Deorum nuncius, Enagonius, Dux, Propylæus, Forensis, Polygius, Promachus, Epimelius, Chriophorus, Acacesius, Cyllennus, Ctarus; & quia præesset mercaturæ, quia vendendi & emendi rationem prior ostendisset, cum multa dolosè vendantur, hunc Deum Dolium dixerunt.

¶ Atque hæc de Mercurio fabulosè dicta sunt, nunc veritatem inuestigemus. Fuit Mercurius homo singulari ingenio & sapientia, vt commemorauit Lactantius in libro de falsa Religione: nam tres tantū numeratos fuisse à Mercurio Trismegisto scribit, in quibus esset summa sapientia, Uranum siue Cœlum,

lum,

lum, Saturnum, Mercurium. Hic enim literas inuenit, ut ait
Zetes histor. 26. Cmil. multaque vitæ mortalium commoda
 extogitauit: quare Iouis & Martæ, cœlestis benignitatis scilicet
 filius creditus est. Nam quemadmodum humanæ est naturæ
 semper re aliqua indigere, ita diuinæ multis bonis abundare:
 humanum est semper incommodis vexari, diuinum vexatis
 succurrere: humanum semper à Diis aliquid petere, diuinum
 largiri: humanum accipere, diuinum conferre beneficia. Hæc
 res fecit ut multi mortalium Iouis filij & diuini homines sint
 crediti, & in Deorum immortalium numerum relati, quibus
 templa, alaria, ceremonias, proprios sacerdotes antiqui insti-
 tuerunt. Ego sanè ita censeo: antiquos, cum nos ad studium sa-
 pientiæ adhortarentur, ista de Mercurio confinxisse. nam cum
 eloquentiæ & orationis quanta vis esset vellent ostendere, di-
 xerunt Mercurium esse nuntium Deorum & hominum, per
 orationem nimirum Deorum voluntas, & sententia diuina-
 rum legum, & recta animorum nostrorum consilia, quæ non
 nisi autore Deo proueniunt, explicantur. Inde creditus est eti-
 am cathenæ illi aureæ annexos homines auribus quocumque
 libuisset attrahere. Hunc latronum & impostorum & frau-
 dum Deum putarunt, non solum quia si eloquentia cum ma-
 lo & flagitioso sit ingenio, plurimum obest cæteris homini-
 bus, verum etiam quia illorum quibus planetæ Mercurij na-
 tura in ortu dominatur, ingenia sunt ad furta, & ad omne astu-
 tiæ genus accommodata. Nam cum siccus & calidus sit pla-
 neta, versutos & eloquentes facit homines, & ad omnem calli-
 ditatem celerissimos: quippe cum planeta ipse Mercurij tot ha-
 beat motuum varietates & tergiversationes, quot vix omnes
 simul reliqui planetæ. Nam modo procedit, modo retrocedit;
 modo sublimis est, modo depressus: modo celerissimus est, mo-
 do stare videtur: ad quam varietatem motuum explicandam
 non amplius ut cæteris circularem motum tantum tradiderunt;
 verum ad oui formam, ut seruarietur, quæ apparetent, illi tri-
 buere coacti sunt. Ad huius vel stellæ igitur velocitatem, vel in-
 geniorum quibus dominatur celeritatem explicandam, illi ta-
 laria velocia & alata tribuunt antiqui, quæ illum ferrent vnâ
 cum ventis: quæ omnia non minus oratori & sapienti, quam
 planetæ ipsi conueniunt. nam acutissimum & oratione & in-
 genio ad res celerissimè inueniendas & explicandas oratorem

esse conuenit. Hic planeta reliquorum naturæ quibus adhiæret se accommodat: quia prudentia in omni fortunæ vicissitudine, & in omni amicitia idem facit. Hunc præfecerunt eadem causa palæstræ, ut diximus. Dicitur Argum interemisse, qui contra Iouis voluntatem Io custodiebat, quia vis illa cælestis & ratio, quæ est in nobis, quam Mercuriam putarunt, omnes motus surgentes ex illa animæ nostræ parte, quæ propensior est ad iram, placat & componit, omnemque minus ordinatam animi cogitationem mitigat. hæc pars ubi quiescit, Argos potest appellari, cum ἀργός tardus sit & deses: at eadem ubi excitatur, centum habet oculos: quia si furorem & impetum iræ sequamur, illiusque cupiditati obtemperemus, multa committentur aduersus humanas leges & diuinas. hanc igitur partem trucidat Mercurius, siue ratio animæ nostræ. Et quoniam ex ingenio versuto, tanquam ex uberrimo fonte, manat omnis ubertas & copia dicendi: eloquentiæ Deum ipsum Mercurium crediderunt. Tribuerunt illi potestatem tempestatum, quia sicuti Dij marini crediti sunt maris tempestates placare, ita turbulentissimarum ciuitatum discordias & contentiones vis orationis mitigare consuevit: quæ res fecit ut linguæ Mercurio, tanquam illi Deo, qui orationis ornamenta & artificium dicendi primus inuenisset, consecrarentur. Nam hunc & literas, & astorum cursus primùm homines docuisse dictum est, & leges dedisse quibus homines ad humanitatem informarentur, & nomina rebus imposuit, & instrumenta musica excogitauit, & omnia quæ ad doctrinam eruditionemque spectant, inuenit, quod ita significauit Orpheus in libro de Lapillis, qui cum homines ad studia adhortaretur, ad speluncam Mercurij hortatus est omnium bonorum & commodorum plenam:

ὄνδ' ἔκον ἀνθρώπων πικρυμίον ἤτορ ἀνώγει
 ἐς πολυήρατον ἄντρον ἰπελοῖμοιο ἑρμείου,
 ἰνθ' ἔρη πικρυμίον ἀγαθῶν κατ' εὐνοίας δαίμων
 αἰψάκος ἀμφοτέρωθεν θεείατα πολλὰ νομίζων
 οἷόςδ' ἀποσείχει, προσφυγῶν πολὺδ' ἀκρω δίζω.

*At quem cunq; virum ducit prudentia cordis
 Mercurij ingredior speluncam plurima tibi ille
 Deposuit bona, stat quorum prægrandis acernus;
 Ambabus valet hic manibus sibi sumere, & illa*

Terre

Ferre dominum, valet hic vitare incommoda cuncta.

Sola enim sapientia rebus omnibus dominatur, quæ neque vllas cæli mutationes, neque fortunæ minas pertinuit. Hinc, quoniam Deorum nuntium putarunt, non solum pro orationis vbertate, aut pro sapientia, quæ voluntatem Deorum indicaret, acceperunt, sed pro illa diuina vi, quæ diuinitus in mentes hominum infunditur, quæque res humanas omnes mirifice in suo ordine componit, & conseruat. Hanc, vbi somnia in mentes hominum infundere opinabantur, Mercurium somniis præesse dixerunt: vbi rerum nascèntium ac morientium vicissitudines intuebantur, idque non sine Deorum voluntate fieri putarent, voluntatem illam ac vim diuinam, quæ ad ortum res perduceret, aut humandas, siue ad inferos deduceret, vocarunt Mercurium, ita vt modò sit ratio animæ nostræ, modò ratio & sapientia diuinæ voluntatis, vnde anima nostra defluxit Mercurius appellatus. Hæc autem illi fuerunt tributa, quòd primus mundum à Deo creatum, & nõ sine diuina providentia gubernari hanc tantam diuersarum rerum mirabilitatem posse conspexisset: omniumque Deorum cultum inter mortales insutuillet, vidissetque, sine Deorum nuru nullum fieri posse ortum aut interitum. His igitur de causis, quia rerum diuinarum cognitionem ad nos detulisset, Deorum nuntius creditus est. Quòd rationem ortus & interitus diuinitus fieri docuisset, dicitur cum Plutone & cum Ioue collocutus fuisse, earumque legum arcana hominibus explicasse: quare animabus mortuorum illum ducem arbitrati sunt, cum alias ad inferos, alias in corpora reduceret, ac de Mercurio satis, nunc de Pane dicamus.

De Pane. CAP. VI.

PAN verò, quem pastorum, venatorumque Deum, & vniuersæ vitæ rusticanae præsidem crediderunt antiqui, cuius filius fuerit, non satis constat: quippe cum varius eius ortus à diuersis scriptoribus tradatur. scriptum reliquit Homerus in hymnis Pana fuisse Mercurij filium, & bicornem, & capti-
podem in his:

*ἀμφὶ μὲν ἢ ῥυμῖαο φίλον γόνει ἔτι περ μῦσα,
αἰζοπόδιον, ἀκίρωτον, φίλιωρον.*

Dicite Mercurij mihi prolem, dicite Musa,

F 2